

AKTUALNOŚĆ TERMINU ΠΛΑΝΑΩ NA TLE TEOLOGII APOKALIPSY ŚW. JANA

Słowa kluczowe: zwodzić, szkodzić, kusić, prorokini Jezabel, Tiatyra, Szatan, Babilon, Fałszywy prorok, sekta, magia

Key words: deceive, harm, tempt, prophetess Jezebel, Thyatira, Satan, Babylon, the false prophet, sect, magic

Schlüsselworte: Täuschen, Schaden, Prophetin Isebel, Thyatira, Satan, Babylon, der falsche Prophet, Sekte, Magie

WSTĘP

Księga Apokalipsy pozostaje dla wielu księgą, która budzi przerażenie. Na pewno jest to jedna z najtrudniejszych do interpretacji ksiąg biblijnych. Czytelnik napotyka w niej na odnośniki różnego rodzaju, które stają się często dla niego przeszkodą nie do pokonania w interpretacji ostatniej księgi Nowego Testamentu. Zagadnienie, które porusza poniższy artykuł dotyczy użycia czasownika – *πλανάω* (*planao*) na tle teologii Apokalipsy św. Jana Apostoła. Jakie jest znaczenie i funkcja tego czasownika w poszczególnych fragmentach Apokalipsy? W jaki sposób rozwija się informacja teologiczna związana z tym konkretnym czasownikiem? Do jakich postaci i wydarzeń stosowany jest ten czasownik? Czy przesłanie teologiczne zawarte w terminie *πλανάω* posiada potencjał aktualny, rzucający światło na współczesne wyzwania, przed którymi staje wspólnota chrześcijańska? Na te pytania próbujemy dać odpowiedź analizując użycie czasownika *πλανάω* na tle teologii Apokalipsy św. Jana.

---

* Ks. Łukasz Garbacki, doktorant na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie.

UŻYCIE CZASOWNIKA ΠΛΑΝΑΩ W AP 2–3

Πλανάω w strukturze literackiej *Listu do Tiatry* (Ap 2,18–29)

Aby w sposób prawidłowy spojrzeć na życie czasownika πλανάω w Ap 2–3, należy w minimalnym stopniu przyjrzeć się ogólnej strukturze literackiej listów do Kościołów w Apokalipsie św. Jana. Obecnie przyjmuje się, że siedem listów św. Jana nigdy nie funkcjonowało niezależnie od siebie. Struktura listów wskazuje także, że powstały one na końcowym etapie opracowywania całego dzieła. Warto zauważyć, że pomimo konkretnych adresatów listów, wyraźne jest dążenie do tego, aby uzupełniły się one wzajemnie i zostały odczytane w innych wspólnotach, które mają je przyjąć z uwagą. W.N. Land prowadził szerokie badania nad całością struktury siedmiu listów Apokalipsy. W swoich badaniach wykazał paralelizmy w przesłaniach do Kościołów. Ponadto czwarty list w Apokalipsie św. Jana, *List do Tiatry*, wskazał jako centralny².

Siedem listów do Kościołów odróżnia się jednak od ogólnego założenia kompozycyjnego Apokalipsy. Wskazują na to dwa elementy. Pierwszym z nich jest nagromadzeniem wyrażen i sformułowań stereotypowych, stanowiących podstawę struktury listów. Drugi, pokazuje duże nagromadzenie osobliwości gramatycznych i stylistycznych.

Sam wstęp *Listu do Tiatry* zawiera wizerunek Jezusa Chrystusa, szczególnie bliski miejscowym w tym Kościele rzemieślnikom metalurgom: *To mówi Syn Boży: Ten, który ma oczy jak płomień ognia, a nogi podobne do cennego kruszcu* (Ap 2,18). Chrześcijańska Tiatyra otrzymuje pochwałę za postępowanie duchowe, wyrażający się wzrostem ilości czynów. Czyny te dowodzą podstawowych cnót: wiary, nadziei i miłości. Obok nich pojawia się jednak samozwańcza prorokini Jezabel, określanej symbolicznym imieniem propagatorki pogaństwa³. Sprawczyni tego wszystkiego otrzymała czas na nawrócenie się (Ap 2,21), ale z niego nie skorzystała. Właśnie dlatego zarówno samozwańczą prorokinię, jak i jej zwolenników czeka odpowiednia kara, o ile nie zmienią swego postępowania i nie zawrócą z błędnej drogi (Ap 2,22)⁴.

Czasownik πλανάω w liście do Kościoła w Tiatyrze występuje w Ap 2,20, w powiązaniu z prorokinią Jezabel. Czasownik ten jest podmiotem tejże prorokini, której obraz szerzej został nakreślony w następnym paragrafie tejże pracy⁵. Jezabel bowiem *naucza i zwodzi* (Ap 2,20b). Egzegeci dyskutują nad dosłownym i merytorycznym znaczeniem tego oskarżenia – και διδάσκει και πλανᾷ. Jeśli się przyjmie, że odniesieniem miałyby być prawdopodobnie miejskie korporacje cechowe, to brak judeochrześcijańskich zakazów zapewniał ich członkom niezwykle częstą

² R. Tkacz, *Listy do siedmiu Kościołów* (Ap 2,1–3,22), Warszawa 2003, s. 49.

³ A. Janowski, *Aktualność apokaliptycznych listów do siedmiu Kościołów*, RBL (1959) 3, s. 270–271. Por. A. Salas, *Apokalipsa – Symbolizm czy rzeczywistość historyczna?*, Częstochowa 2004, s. 68. Por. B. Urbank, *Apokalipsa – szczęśliwy, kto ją odczytuje*, Częstochowa 2012, s. 45.

⁴ R. Rubinkiewicz, *Nawrócenie i pokuta w księdze Apokalipsy św. Jana*, RT 43 (1996) 1, s. 152.

⁵ J. Nowińska, *Motyw wojny w Apokalipsie św. Jana*, Warszawa 2006, s. 187.

okazję do rozpusty czy uprawiania nierządu⁶. Było to związane z libertynizmem moralnym, który zachęcał do udziału w pogańskich ucztach sakralnych, a może także w sakralnym nierządzie⁷. Być może oprócz błędnych nauk i praktyk bałwochwalczych występowały prawdopodobnie także inne nadużycia obyczajowe. Sąd nad nimi zapowiada się bardzo srogi. W kontekście wcześniej wspomnianych sytuacji w lokalnym Kościele w Tiatyrze, kładzie się szczególnie nacisk na postawę wierności tych, którzy nie ulegli wpływowi Jezabel i jej kuszeniu (πλανάω) – *to jednak co macie, zatrzymajcie, aż przyjdę...* (Ap 2,25)⁸.

Chrystus przedstawiający się w Kościele w Tiatyrze jako Syn Boży, który ma pełną władzę sadowniczą i występuje zarazem jako władca swojego niezniszczonego królestwa. W stosunku do swoich nieprzyjaciół postępuje On z Bożą mocą. Dla swoich natomiast jest Dobrym Pasterzem (J 10,1–15). Majestat Jego boskiej władzy jest gwiazdą poranną – *i gwiazdę poranną mu dam...* (Ap 2,28). Gwiazda ta jest znakiem, zapowiedzią i światłem przewodnim dla tych, którzy żyjąc na ziemi, idą za Nim do Jego wiecznego królestwa (2 P 1,11), dopóki nie zajaśnieje dzień Jego chwalebnej paruzji. Światło Chrystusa (*Gwiazdy porannej*) zostaje udzielone także zwycięzcy, czego przykładem są święci w Kościele na ziemi. Oni też pełnią rolę przewodnika dla każdego człowieka. Dlatego więc: *Kto ma uszy niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów* (Ap 2, 29)⁹.

Πλανάω a prorokini Jezabel (Ap 2,20)

W liście do Kościoła w Tiatyrze wspomina się kobietę imieniem Jezabel. Nie wiadomo, czy jest to imię historyczne, czy raczej symboliczne¹⁰. Imię to historycznie nawiązuje do rzeczywistej żony Achaba¹¹, córki króla Sydonu i Tyru. Starotestamentalna Jezabel zasłynęła swą dążnością do wprowadzenia praktyk pogańskich na terytorium Izraela (1 Krl 16,31–33; 21,25–26). Sama Jezabel, którą poznajemy na kartach Starego Testamentu nie była prorokinią. Jej imię jest utożsamiane z fałszywą prorokinią (Ne 6,14; Ez 13,17–19). Jej historia została opowiedziana w 1 Krl 18–21 oraz 2 Krl 9. Jezabel starała się o zabicie proroków JHWH (1 Krl 18,4.13), wspierała 450 proroków Baala i 400 proroków Aszery, którzy byli uważani za jej stołowników (1 Krl 18,19), ponadto próbowała zabić proroka Eliasza (1 Krl 19,1–3), fałszywie obarczała winą Nabota o bluźnierstwo przeciwko królowi i Bogu, za co został zabity przez ukamienowanie (1 Krl 21,1–16). Jezabel umiera zgodnie z przepowiednią Eliasza. Na rozkaz Jehu zostaje wyrzucona przez okno, a jej ciało zjadają psy

⁶ R. Tkacz, *Listy do siedmiu Kościołów* (Ap 2,1–3,22), s. 235–236.

⁷ A. Janowski, *Aktualność apokaliptycznych listów do siedmiu Kościołów*, s. 271.

⁸ F. Sieg, *Warunki zwycięstwa według listów do siedmiu Kościołów*, AK 75 (1983) 100/1, s. 67.

⁹ F. Sieg, *Apokalipsa św. Jana – Listy do siedmiu Kościołów* (Ap 1–3), wyd. 2, Pelplin 2009, s. 107–108.

¹⁰ D. Kotecki, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, Częstochowa 2008, s. 316.

¹¹ A. Janowski, *Apokalipsa świętego Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań 1959, s. 154.

(2 Krl 9,30–37). W 2. *Księdze Królewskiej* mówi się także o jej czynach nierządnych i czarach (9,22), natomiast w innych miejscach nie przypomina się tych zarzutów. Prawdopodobnie są one metaforami wyrażającymi odejście od oddawania czci JHWH. Jezabel, żona Achaba, dzięki swojemu przewrotnemu działaniu jest symbolem jednej z najbardziej przewrotnych kobiet Izraela¹².

Jezabel z Tiatry z Apokalipsy św. Jana jest osobą, która uzurpuje sobie tytuł prorokini i rzeczywiście oddziałuje na niektórych członków wspólnoty. Warto zauważyć, że jej działanie ma miejsce wewnątrz wspólnoty Kościoła¹³. Być może autor Apokalipsy połączył postępowanie niektórych chrześcijan z negatywną postacią z przeszłości, by ich jeszcze bardziej oczernić. Jezabel z Tiatry sama siebie nazywała prorokinią i doprowadziła chrześcijan, którzy poszli za jej naukami, do nierządu i spożywania pokarmów złożonym w ofierze bóstwom pogańskim¹⁴.

Nierząd, czyli cudzołóstwo, mógł oznaczać zgodnie ze Starym Testamentem, odchylenia i niewierność prawdziwemu Bogu, zdradę Jezusa Chrystusa i sposób życia niegodny chrześcijanina. Jedzenie ofiar ze świątyni pogańskich było wielkim problemem pierwotnego Kościoła.

W świątyniach pogańskich składano bóstwom liczne ofiary ze zwierząt, spalając na ołtarzu jedynie część mięsa. Reszta stawała się własnością kapłanów pogańskich, którzy nie byli w stanie go zjeść, dlatego przekazywali mięso na stragany. Jezabel jest zatem prawdopodobnie symbolem fałszywego nauczyciela, działającego wewnątrz Kościoła, który głosi, że chrześcijanin może dostosować się do świata, w którym żyje i nie musi wzbraniać się przed niewiernością Bogu¹⁵.

Działanie Jezabel we wspólnocie w Tiatryrze jest określone za pomocą dwóch czasowników: *nauczać* i *zwodzić*. Nauka Jezabel to nic innego jak zwodzenie, oparte na kłamstwie. Czasownik *πλανῶ* występuje w Apokalipsie św. Jana jeszcze siedem razy i określa działanie Szatana (Ap 12,9; 20,3.8.10), drugiej Bestii (Fałszywego Proroka), będącej na usługach Bestii z morza i ściśle związanej z Szatanem (Ap 13,14; 19,20), oraz Wielkiej Nierządnicy (Ap 18,23). Zwodzenie jest prerogatywą Szatana.

Funkcjonowanie Jezabel w Kościele Tiatryry ma podłoże szatańskie. Jej związek z Szatanem jest jeszcze bardziej widoczny w połączeniu jej nauki z określeniem *poznali głębinę Szatana*¹⁶. Prawdopodobnie chodzi tu o formuły magiczne lub ezoteryczne praktyki rytualne, mające na celu podporządkowanie sobie złych duchów¹⁷. Warto zauważyć, że zwodzenie, kuszenie Jezabel w Tiatryrze miało prawdopodobnie charakter ekonomiczny. Ze względu na tryb życia i zależności od korporacji rzemieślniczo-kupieckich zagrożenie, które mogłoby dotknąć chrześcijan, dotyczyło środ-

¹² P. O s t a ń s k i, *Objawienie Jezusa Chrystusa*, Ząbki 2005, s. 106. Por. F. S i e g, *Listy do siedmiu Kościołów (1–3)*, s. 104. Por. M. W o j c i e c h o w s k i, *Apokalipsa św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Częstochowa 2012, s. 149.

¹³ D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 316–317. Por. C. S. K e e n e r, *Revelation*, Michigan 2000, s. 135–136.

¹⁴ R. T k a c z, *Listy do siedmiu Kościołów (Ap 2,1–3,22)*, s. 232.

¹⁵ P. O s t a ń s k i, *Objawienie Jezusa Chrystusa*, s. 106–107.

¹⁶ D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 317. Por. M. K a r c z e w s k i, *Szatan w Apokalipsie św. Jana*, Olsztyn 2013, s. 15.

¹⁷ C. C. R y r i e, *Revelation*, Chicago 1996, s. 31. Por. G. R a v a s i, *Apokalipsa*, Kielce 2002, s. 36.

ków utrzymania. Ten ekonomiczny czynnik decydował prawdopodobnie o posłuchu, jaki prorokini miała u części wspólnoty tamtego okresu. Jezabel wychodziła naprzeciw tym trudnościom. Prawdopodobnie dodawała odwagi swoim zwolennikom, aby uczestniczyli bez żadnych wyrzutów w życiu rzemieślniczym i handlowym miasta. Spowodowało to akceptację wszelkiego rodzaju praktyk bałwochwalczych, których wypełnienie w niczym nie przeszkadzało być chrześcijaninem, ponieważ uważano, że składanie darów ofiarnych bożkom pogańskim jest tylko oficjalnym rytym¹⁸.

Jezabel i związany z tym imieniem czasownik *zwodzić*, z języka greckiego – *πλανάω*, symbolizują zatem religijność mętną i zanieczyszczoną zabobonem, lecz stale obecnej w historii ludzkości zdolnej przyciągnąć, usidlić i omotać wielu naiwnych ludzi¹⁹. Ten sposób myślenia i postępowania był załączkiem bycia chrześcijaninem na własną rękę, z pominięciem całego przesłania chrześcijańskiego. W pokusie takiej niezależności ujawnia się pragnienie bycia jak Bóg. W takim kontekście jeszcze bardziej ujawnia się związek Jezabel z Szatanem, którego podstawowym zadaniem jest kuszenie, zwołenie wszystkich chrześcijan.

Warto jeszcze zauważyć, że Jezabel jest przedstawicielką i obrońcą oraz zwolennikiem tezy, że kompromis ze społecznością pogańską jest jak najbardziej możliwy, a także ważny i wartościowy, aby nie narazić się izolację społeczną i ekonomiczną. W rzeczywistości jednak świat pogański nie może dać Kościołowi tego, co daje Jezus Chrystus. Społeczność chrześcijańska w Azji Mniejszej musiała zdawać sobie sprawę, że zagrożenie jej tożsamości nie wypływa jedynie z prześladowań, ale też z wpływu kulturalnego, społecznego i religijnego środowiska, w którym się znajdowali. Chodzi tutaj szczególnie o kompromis z pogaństwem, na który składa się cała kultura, styl życia, sposób myślenia i wartościowania oraz cywilizacja. Bowiem dialog ze światem pogańskim nie może oznaczać rezygnacji ze sposobu życia, który powinien charakteryzować się wiernością przesłaniu chrześcijańskiemu²⁰.

UŻYCIE CZASOWNIKA ΠΛΑΝΑΩ JAKO CZYNNOŚĆ SZATANA I JEGO ZWOLENNIKÓW

Autor Apokalipsy nie pozostawia cienia wątpliwości, skąd pochodzi zło niszczące człowieka na ziemi. Jest ono pochodzenia demonicznego. Jego źródłem jest ten, który *zwie się szatanem lub diabłem, wężem starodawnym* (Ap 12,9)²¹. Zasadniczą metodą działania szatana jest kuszenie człowieka do zła i grzechu²². W Apokalipsie św. Jana Szatan – Smok, Wąż (Ap 12,9) *zwodzi nieustannie* – (*πλανων*) i próbuje sobie wszystkich podporządkować, aby zyskać sojuszników (20,8: *I wyjdzie by omamić* (*πλανεσαι*) *narody czterech narożników ziemi*). Podmiotem *πλανάω* w Ap 2,20 jest

¹⁸ D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 319.

¹⁹ G. R a v a s i, *Apokalipsa*, s. 36. Por. P. P a t t e r s o n, *Revelation – The New American Commentary*, Nashville 2012, s. 115.

²⁰ D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 320.

²¹ A. S i k o r a, *Apokalipsa św. Jana przestroga przed konstruowaniem świata bez Boga*, QS 11 (2004) 18, s. 7.

²² P. S z u p p e, *Szatan w Biblii*, CTh 74 (2005) 1, s. 64.

Jezabel. Wspólne aspekty działania zarówno Jezabel, Babilonu (Ap 18,23) i Szatana (Ap 19,9; 20,3. 8. 10) są bardzo widoczne. Bestia wychodząca z ziemi zwodzi jej mieszkańców różnymi znakami (Ap 13,14), a cel tych działań to przede wszystkim zniszczenie przeciwnika. Ta diabelska akcja jest także udziałem Babilonu (Ap 18,23), który w Apokalipsie św. Jana zostaje ukazany jako *siedlisko demonów i kryjówka wszelkiego ducha nieczystego i kryjówka wszelkiego ptaka nieczystego i budzącego wstręt* (Ap 18,2). Padające tu sformułowanie *πλανᾶ τὰ ἔθνη* pojawia się w Apokalipsie jeszcze dwa razy w odniesieniu bezpośrednio do Szatana (Ap 20, 3. 8.). Diabeł zostaje uwięziony na pewien czas, by już nie zwodził narodów ziemi, a po jego upływie wyjdzie, aby by omamiać narody z czterech narożników ziemi (Ap 20,8).

Diabeł zwodzi nieustannie, wprowadzając w błąd, aby tylko osiągnąć zwycięstwo²³. Warto więc zauważyć, że Szatan nie tylko wnosi oskarżenia przeciw ludziom, ale także kusi i namawia do takiego postępowania, które nie jest zgodne z wolą samego Boga²⁴.

W Ap 12,9 podkreśla się także przywódczą rolę Smoka. W całym tym wierszu interesujące jest także użycie czasów i połączenie ich z określeniem *wąż starodawny*. Smok, czyli diabeł, zostaje na zawsze strącony z nieba. Ważne są tutaj dwa imiesłowy *καλούμενος* oraz *πλανῶν*. Są one czasu teraźniejszego, który wskazuje na aktualność, ciągłość, trwanie akcji. Pierwszy z nich użyty jest w stronie biernej. Dzięki temu ukazuje to, że Smok, w dalszym ciągu może być nazywany diabłem i że nie przestaje on oddzielać ludzi od Boga. Drugi imiesłów znajduje się w stronie czynnej i przez to podkreśla sposób działania Szatana, a mianowicie, że on nieustannie kontynuuje zwodzenie ludzi.

Ta ważna prawda pogłębia spojrzenie na szatana, które mają chrześcijanie. On jest kimś więcej niż tylko nieprzyjacielem, który dzieli i oskarża. Jego nieustanna działalność, zwodząca ludzi, nigdy się nie skończyła. Jest ona ciągle skierowana przeciwko ludzkości (*πλανῶν*). Tak było na początku (*wąż starodawny*, por. Rdz 3,1–15) i tak będzie do końca historii zbawienia, kiedy Szatan i będący na jego usługach Bestia i Fałszywy Prorok zostaną unicestwieni definitywnie w swym działaniu (Ap 19,20; 20,3.8.10).

Szatan ma umiejętność zwodzenia, którego celem jest sprowokowanie działania negatywnego w wymiarze zarówno indywidualnym jak i społecznym. Zagrożenie, które niesie ze sobą szatan w relacji do Niewiasty, czyli Kościoła, to nie tylko przesładowanie, ale właśnie kłamstwo, które ma za zadanie zdeformować prawdę²⁵.

AKTUALNOŚĆ PRZESŁANIA TEOLOGICZNEGO TERMINU ΠΑΝΑΩΩ ΟΔΚΥΤΥΩΑΝΕΓΟ W KΟΝΤΕΚΣΤΕ ΑΡ

Ostatni papież: Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek w swoim nauczaniu nawiązywali do wierności wobec Boga i drugiego człowieka. Ów motyw jest wi-

²³ J. Nowińska, *Motyw wojny w Apokalipsie św. Jana*, s. 187.

²⁴ P. Ostąński, *Objawienie Jezusa Chrystusa*, s. 228.

²⁵ D. Kotek, *Szatan a Kościół w ujęciu Ap 12*, w: *Bóg jest miłością*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2006, s. 240–241.

doczny w Liście do Kościoła w Tiatyrze. Wierność jest jedną z najbardziej akceptowalnych cnót, np. wierność małżonków wobec siebie, czy wierność osób zakonnych swojemu powołaniu. O wielkiej wartości cnoty wierności nawiązywał papież Jan Paweł II w homilii wygłoszonej 26 stycznia 1979 r. w katedrze w Meksyku. Mówił m.in., „że być wiernym to nie zdradzać w skrytości tego, co się uznało publicznie”²⁶.

Oprócz wierności Chrystus docenia we wspólnocie Kościoła w Tiatyrze także diakonię, czyli troskę o ubogich. Owa troska występowała wielokrotnie w nauczaniu papieży m.in. Jana Pawła II w apelu o *wyobraźni miłosierdzia*, skierowanym do Kościoła w Polsce na krakowskich Błoniach: Benedykta XVI w encyklice *Deus caritas est*. W ich nauczaniu widoczna jest troska o dzieci, młodzież, o kształt rodzin, o ludzi chorych czy bezrobotnych²⁷.

Jezus Chrystus, oceniając wspólnotę Kościoła w Tiatyrze, widzi nie tylko jego pozytywy, ale także elementy negatywne. Chodzi o uleganie pokusie fałszywej tolerancji, magii i synkretyzmu religijnego. Mówił o tym Jan Paweł II m.in. w książce pt: *Przekroczyć próg nadziei*. Papież wskazywał, że problem sekt i nowych ruchów religijnych nie jest tylko zagrożeniem, ale przede wszystkim wyzwaniem duszpasterskim. Głównym celem wspomnianego wcześniej duszpasterstwa ma być pomoc konkretnym osobom, a nie spór z określonymi grupami czy sektami²⁸.

Papież Franciszek poruszając problem sekt zawarty w *Liście do Kościoła w Tiatyrze* wskazuje na Chrystusa, który mówi o swoim Królestwie. Królestwo to otrzymał od Ojca i nie toleruje w nim podziałów ani sekt. Obserwuje je oczyma jak płomień ognia, czuwając, aby zachowało niepodzielność i trwałość²⁹.

Warto podkreślić zatem, że Kościół nieustannie przestrzega przed działaniem szatana i możliwymi wpływami zła osobowego, jednak nie czyni tego w sposób ideologiczny czy typowy dla współczesnej kultury. W walce między siłami zła i Bogiem celem jest człowiek, który w oderwaniu od Stwórcy nie może być szczęśliwy. Dlatego, także współcześni następcy Jezabel pozostają nie tylko zagrożeniem dla współczesnych wspólnot kościelnych, ale podobnie, jak inni wierzący raniący jedność Kościoła są braćmi i siostrami są przedmiotem troski duszpasterskiej i mogą oczekiwać zawsze na cierpliwy dialog. Z drugiej strony Ap przestrzega przed lekkomyślnym lekceważeniem inteligencji szatana i struktur, za którymi niekiedy się kryje. Ważne jest bowiem, by każdy wierzący nieustannie poprzez obmywanie szat we krwi Baranka i wsłuchiwanie się w głos Duch Świętego miał świadomość swojej kondycji duchowej. Ważne jest, by wierzący postrzegał Kościół nie tylko jako wspólnotę ludzką, ale jak szczególną własność Jezusa Chrystusa (Ap 1,9–20). To On, Umarły i Zmarłychwstały pragnie, by Kościół nieustannie oczyszczał się i wzmacniał w wierności.

²⁶ B. G i e m z a, *Rachunek sumienia Kościoła w świetle Apokalipsy*, Kraków 2010, s. 124–125.

²⁷ O wyobraźni miłosierdzia mówił także Jan Paweł II w liście programowym Kościoła na trzecie tysiąclecie *Novo millennio ineunte: Potrzebna jest dziś nowa wyobraźnia miłosierdzia, której przejawem będzie nie tylko skuteczność pomocy, ale też zdolność bycia bliźnim dla cierpiącego człowieka, aby gest pomocy nie był odczuwany jako poniżająca jaltmużna, ale jako świadectwo braterskiej wspólnoty dóbr* (NMI 50).

²⁸ Tamże, s. 131–132.

²⁹ F r a n c i s z e k, *Otwarty umysł, wierzące serce*, Kraków 2013, s. 217.

PODSUMOWANIE

Podsumowując powyższe analizy teologiczne warto zaznaczyć, że zarówno Kościół ukazany w Apokalipsie, jak i dzisiejszy Kościół XXI wieku żyje w świecie, który pragnie usunąć Boga z wielu dziedzin życia, jak nie ze wszystkich. Elementem składowym tego systemu jest państwo, które dąży do zajęcia miejsca Boga, cała jego propaganda oraz konsumpcjonizm posunięty do absolutnej samowystarczalności.

Użycie terminu *πλανάω* w kontekście Ap nie pozostawia złudzeń co do prawdziwego duchowego niebezpieczeństwa grożącego Kościołowi i światu. Siły diabelskie stwarzają mocny, jednolity system, który sięga swymi początkami samego Szatana. Temu prawu przeciwstawia się porządek Chrystusa, do którego należy Kościół. Porządek bowiem Jezusa Chrystusa stoi w opozycji do całego ekonomicznego i religijnego świata pogańskiego. Przykład prorokini Jezabel pokazuje wyraźnie, że dobrobyt materialny przeniknął również do Kościoła Chrystusa, zagrażając Jego tożsamości i jedności.

Autor Apokalipsy św. Jan mówi o systemach ziemskich, nazywając poszczególne zagrożenia wprost, czyniąc to zarazem za pomocą obrazów symbolicznych. One to stają się wskazówką i zaproszeniem do zastanowienia się nad nimi oraz do poszukiwania ich konkretnych odpowiedników historycznych przez Kościół Jezusa Chrystusa wszystkich miejsc i czasów³⁰. Apokalipsa św. Jana zawiera prawdziwą i rzeczywistą teologię historii. I dlatego właśnie jest ona księgą nasyconą zasobem niespożytych myśli, do których Kościół Chrystusowy na przestrzeni dwu tysięcy lat swego istnienia, jak gdyby instynktownie, ustawicznie musi nawracać³¹. Przez chrześcijanami staje pokusa życia konsumpcyjnego, nastawionego na branie, pozbawionego jakichkolwiek odniesień do Boga³².

U kresu historii, gdy zło zostanie ostatecznie pokonane, ukaże się absurdalność każdego systemu, który wyłączył Boga ze swego życia i ujawni się tragizm tych wszystkich, którzy programowo lub lekkomyślnie włączyli się w tworzenie świata, zamykając się na *Tego, który jest, który był, i który przychodzi* (Ap 1,4)³³. Treść Apokalipsy św. Jana jest zawsze aktualna i będzie dla wszystkich pokoleń, ponieważ ukazuje nadzieję w zwycięstwo dobra, mimo działającego zła na świecie³⁴.

³⁰ D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 321–322.

³¹ L. S t e f a n e k, *Interpretacja 12 rozdziału Apokalipsy św. Jana w świetle historii egzegezy*, Poznań 1957, s. 173.

³² D. K o t e c k i, *Kościół w świetle Apokalipsy św. Jana*, s. 250.

³³ A. S i k o r a, *Apokalipsa św. Jana przestroga przed konstruowaniem świata bez Boga*, s. 14.

³⁴ H. L a n g k a m m e r, *Kościół w Apokalipsie św. Jana*, RT 43 (1996) 2, s. 112.

**THE USE OF THE VERB ΠΛΑΝΆΩ
ON THE BACKGROUND OF THE THEOLOGY
OF THE BOOK OF REVELATION OF ST. JOHN**

SUMMARY

This article portrays the use of the verb *πλανάω* on the background of the theology of the Revelation of st. John. It shows how is the way Satan and his followers work in the world. Satan wants to deceive every man in the world and he is doing this unceasingly. He wants to enter all fields of man's life and by this to pretend God. In this way we Christians have to unceasingly watch to protect ourselves from his actions. We also have to gather to serve Jesus, who is the road, the truth and the life.

**DIE BEDEUTUNG VON ΠΛΑΝΆΩ
IN DER THEOLOGIE
DER OFFENBARUNG DES JOHANNES**

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Artikel versucht man zu beantworten auf zwei Hauptfragen. Die erste lautet: welche theologische Bedeutung hat *πλανάω* in der Offenbarung des Johannes. Die zweite: kann man eigentlich noch heute zu Tage sprechen über Versuchung in einem theologischen Sinne. Das Studium hat biblisch-theologischer Charakter.